

Oponentský posudok dizertačnej práce

Názov práce: Implementace dětských práv a právního povědomí u dětí školního věku a vzdělávací kurz v oblasti dětských práv formou e-learningu

Autor: Mgr. Jana Stejskalová

Konzultant: doc. PhDr. Adéla Mojžíšová, Ph.D.

Oponent: Doc. MUDr. Jozef Mikloško, PhD.

Predkladaná dizertačná práca Implementace dětských práv a právního povědomí u dětí školního věku a vzdělávací kurz v oblasti dětských práv formou e-learningu sa originálnym spôsobom zaoberá celospoločensky aktuálnou a diskutovanou témou detských práv. Autorka sa v nej v rámci tejto veľmi širokej problematiky venuje mapovaniu právneho povedomia u detí rôznych vekových kategórií základných škôl ako i mapovaniu poznania tejto problematiky u rodičov a učiteľov. Prácu dopĺňa vytvorením špecifického kurzu v oblasti vyučovania detských práv pomocou e-learningu.

V teoretickej časti autorka zadefinovala základné pojmy a princípy detských ako i všeobecne ľudských práv. Poukazuje tu tiež na výsledky doterajších výskumov v tejto oblasti ako i na aktuálnu situáciu v realizácii Dohovoru o právach dieťaťa v Českej republike. V závere teoretickej časti popisuje metódu ako i výhody a nevýhody učenia pomocou e-learningu a taktiež teoretické východiská pre výskumnú časť.

V nosnej a rozsiahlej výskumnej časti práce si autorka dala za úlohu zmapovať resp. porovnať vývoj právneho povedomia u detí školského veku, a taktiež učiteľov a rodičov v Českej republike. Výskum realizovala v štyroch etapách v rokoch 2005-2008 na vzorke 813 detí (z toho v prvej etape 474 a druhej 339) zo 7 základných škôl. Doplnenie výskumu realizovala na súbore 184 rodičov a 33 učiteľov. E-learningový kurz ako kvalitatívnu časť praktickej časti práce bol v praxi realizovaný a vyskúšaný 20.5-27.6.2008 na Univerzite v Clemsone.

Predkladaná práca je spracovaná dobre po obsahovej i formálnej stránke. V teoretickej časti autorka poukázala výborný prehľad a orientovanie sa v predkladanej problematike ako i schopnosť teoreticky definovať jednotlivé pojmy a výskum. Autorka taktiež preukázala, že vie správne pracovať s použitou literatúrou a interpretovať doterajšie výskumy v oblasti detských práv.

V rámci rozsiahleho a veľmi pracného výskumu autorka preukázala svoje výborné schopnosti a vedomosti zo štatistického spracovania dát a taktiež schopnosť exaktne vyhodnotiť veľké množstvo údajov a odpovedí. V najprínosnejšej časti práce- v rozsiahlej diskusii nad výsledkami výskumu autorka preukázala schopnosť formulovať svoje názory a podnecovať

polemiku k tejto inak veľmi náročnej a v celej spoločnosti dynamicky diskutovanej téme. Vytvorením kurzu e-learningu autorka preukázala že vie svoje vedomosti a myšlienky uplatniť aj v praxi.

Ako som už spomínal detské práva, ich interpretácia a výklad, ich realizácia v každodennom živote s dopadom na praktický život detí sú veľmi diskutovanou, polemizovanou a často veľmi kontroverznou témou. Z tohto pohľadu možno o mnohých autorkiných názoroch a interpretáciách viesť dlhé diskusie a samozrejme s mnohými tiež nesúhlasiť. Tento fakt samozrejme neznižuje hodnotu a kvalitu celej práce.

K práci mám nasledovnú otázku:

Detským právam je celosvetovo venovaná veľká pozornosť. OSN si na osobitnom zasadnutí venovanom deťom v roku 2000 dala veľmi konkrétne ciele na zlepšenie postavenia detí vo svete. Veľkým prekvapením v tomto kontexte je konštatovanie, že pri priebežnom hodnotení výsledkov v roku 2006 a 2007 sa zistilo, že vo väčšine ukazovateľov sa situácia detí vo svete nezlepšila, ale naopak podstatne zhoršila. V čom vidí autorka príčiny tejto situácie.

Záverom konštatujem, že predkladaná práca spĺňa všetky kritériá stanovené pre dizertačné práce. Po úspešnej obhajobe, ako aj po zodpovedaní mojej otázky, doporučujem autorke priznať titul „PhDr.“

V Bratislave dňa 8. septembra 2008

Doc. MUDr. Jozef Mikloško, PhD.

Posudek oponenta disertační práce

Student : Mgr. Jana Stejskalová

Název práce: *Implementace dětských práv a právního povědomí u dětí školního věku a vzdělávací kurz v oblasti dětských práv formou e-learningu*

Školitel: doc. PhDr. Adéla Mojžíšová, Ph.D.

Oponent: prof. MUDr. Jiří Dunovský, DrSc.

Vlastní hodnocení

Aktuálnost zvolené problematiky

Předložená práce „Implementace dětských práv a právního povědomí u dětí školního věku a pojetí vzdělávacího kurzu v oblasti dětských práv formou e-learningu. Je velice aktuální v úsilí rozvíjet práva dítěte na celém světě.

Stanovené cíle doktorské disertační práce (splnění cílů)

Stanovené cíle práce odpovídají záměru práce rozvíjet dětská práva na celém světě a chránit děti od všech nejruznějších ohrožení, škod a nedostatků.

Nové poznatky, které byly dosaženy v doktorské disertační práci – detailně popsat

Práce přináší celou řadu podnětů, poznatků, cest a přístupů k novému chápání dítěte ve společnosti.

Implementace dětských práv a právního povědomí u dětí školního věku a vzdělávací kurz v oblasti dětských práv formou e-learningu.

Disertační práce na ZSF JU.

Autorka: Mgr. Jana Stejskalová

Recenzent: prof. MUDr. Jiří Dunovský, DrSc.

Devatenácté a dvacáté století znamená pro dítě, jeho společenské a posléze i právní postavení zásadní změny. Dřívější „nesvéprávnost“ dětí byla sice zvolná a nerovnoměrně narušovaná různými právními akty, vyplývajícími z demokratizačního procesu té doby. Hlavní snahou zde bylo dosáhnout pro dítě potřebná práva a přiměřený jeho společenský status (Voltaire, J. J. Rousseau).

Významné úsilí dosažení tohoto cíle přinášeli v minulosti četní lidumilové. Charitativní a církevní aktivity v tomto směru začaly pak směřovat k ohroženým, nemocným, postiženým dětem či dětem v dalších nepříznivých situacích (chudoba, opuštění, osiření, zneužití a další). Hledaly se pro ně způsoby, metody a instituce, jak těmto dětem účinně pomáhat. Využívalo se přitom poznání celé řady nových vědeckých oborů (pediatrie, filozofie, pedagogika, sociologie a další), zlepšující zdraví dětí a ochraňující je před nejruznějšími škodami jejich vývoje a prospívání. Charitativní činnost a její pozitivní dosah na zlepšování života dětí se této problematiky začíná stále více ujímat i stát.

Nejprve se začal zabývat obecnými otázkami každého dítěte, např. rakouský zákon o právu domovském, péče o chudé, postižené, mající právo být až do dospělosti – v případě nutnosti – opatřeny obcí, kde se narodily. Významná v tomto směru byla i povinná školní docházka.

Poté se pozornost státu obracela na zajištění odborné diagnostiky, terapie, rehabilitace a dalších aktivit a jejich uplatnění ve zvolna budovaných centrech a nejrůznějších specializovaných pracovištích.

Zvláště závažná se stávala problematika sociální a sociálně právní péče o takoveto děti.

Koncem 19. století založili v rozvinutých zemích odborní pracovníci péče o děti a mládež interdisciplinární a mezioborovou instituci nazvanou pedologie – nauka o dítěti. Zvláště v ČR dosáhla tato nová disciplína v celé řadě směrů významných úspěchů, hlavně v péči o jakkoli postižené děti. Zde se již začala prosazovat problematika zabezpečení jejich práv a prosazení do zákonodárství té které země.

Významné narušení těchto snah způsobila první světová válka, která zbrzdila a někde až zastavila mezinárodní spolupráci při ochraně a péči o děti. Na druhé straně však díky vzniku Společnosti národů se soustřeďuje tato mezinárodní organizace do prvních společných aktivit a do prvních úprav zákonného zabezpečení dětí. Toto snažení vyúsťuje do prvního mezinárodního dokumentu, věnovaného dítěti – Ženevskou deklaraci práv dítěte - v roce 1924, kde vyúsťují dosavadní vztahy národních a mezinárodních institucí a činností ve vztahu k dítěti. Vycházejí přitom ze Všeobecné deklarace lidských práv a z Mezinárodního paktu občanských a politických práv.

Rychle následující druhá světová válka přináší další životní nepřízeň dětem a v podstatě celé dětské populaci nové a pro svou surovost a rozšíření nevídané jejich ohrožení a poškození.

Naštěstí však paradoxně soustřeďuje pracovníky všeho druhu proti tomuto utrpení dětí. Po řádné teoretické a praktické přípravě se OSN ujímá nové iniciativy v tomto směru. Ta také přijímá Chartu o právech dítěte z r. 1959 a v r. 1989 ji po náležitě mezinárodní přípravě zaštiťuje vznik UNICEFu - organizace pro děti. Činí tak po stránce odborné, politické, ekonomické, sociálně právní a právní, vzniká další mezinárodní organizace, jež vydává dokument „Úmluvu o právech dítěte“ a na ně navazující či její součástí „Světová deklarace o přežití dětí, jejich ochraně a rozvoje“.

Tato Úmluva o právech dítěte je mezinárodní dokument, jenž státy, které jej přijaly (či přistoupily k ní) ukládá plnit všechny závazky z úmluvy vyplývající.

Od toho se Úmluva o právech dítěte liší od dřívějších dvou úmluv, které měly charakter spíše deklaratorní než výkonný.

K rozsáhlému výčtu dětských práv patří i jejich aplikace do života dětí a společnosti. Plnění dětských práv a celková péče o děti jsou např. každým čtvrtým rokem kontrolovány a z nedostatků jsou vyvozovány závěry, často za pomoci mezinárodních odborníků. Ti přicházejí z různých vyspělých zemí, především však z výzkumného ústavu UNICEF z Florencie, USA, Velké Británie a dalších.

Při chápání dětských práv v kontextu s lidskými právy vystupuje do popředí implementace dětských práv, právního vědomí a povědomí. Této otázce se ke konci 20. století začal věnovat prof. Melton se svým týmem spolupracovníků s Clemsonské univerzity v USA a také někteří autoři z Evropy, Ameriky a dalších míst. U nás pak Zdravotně sociální fakulta JU v bezprostřední návaznosti na několik autorů (Kovařík, Dunovský, Velemínský, Neubauerová) začala realizovat spolupráci v tomto směru.

Doc. Kovařík připravil a provedl část výzkumu, mapujícího právní vědomí u dětí školního věku. Činil tak na základě Meltonova dotazníku, zaměřeného na hodnocení právního vědomí a povědomí. Učinil tak na základních školách v Českých Budějovicích. Výzkum otevřel řadu otázek z této oblasti, na jejichž odpověď bylo třeba provést srovnání obdobnou metodikou, kterou připravil a realizoval doc. Kovařík. Srovnávací výzkumy v r. 2001 – 2005.

Tohoto úkolu se ujala též Mgr. Jana Stejskalová v rámci své disertační práce. Ty však výrazně rozšířila o již zmíněný výzkum právního povědomí z r. 2001.

Při šetření se však ukázalo, že Meltonova koncepce šetření je spíše omezována věkem sledovaných dětí jako nejvýznamnější proměnnou. Proto autorka zvolila v dalším šetření jiný způsob, daleko širší a vázaný na celou řadu sociálních, psychických a ekologických a dalších různého druhu i síly. Použila přitom výzkumnou techniku k řešení této

problematiky podle Itala Cassae a Španěla A. Saporitiho. Na rozdíl od Meltonova výzkumu přitom v souhlase s právě jmenovanými autory akcentovala ve výzkumu kulturní odlišnosti dětí sociálního prostředí a v kontextu s ním. Výzkum měl rovněž dvě etapy uskutečněné v r. 2007 a 2008. To z hlediska longitudinálního pohledu poněkud zkresluje prováděný výzkum. Pauza mezi prvním a druhým studiem je 5 let, zatímco druhá pauza pouze 1 rok. Tento handicap studie je částečně vyřešen tím, že autorka „intervenční“ materiály předložila oběma skupinám 60 dnů před provedením výzkumu. Kromě základních výzkumů obou skupin dětí vyšetřila cíleným dotazníkem i skupinu jejich rodičů a učitelů. Zkoumala i charakteristiku „dobrého občana“, i když ji příliš ve zpracování nevyužila. Rovněž použité instrukce a poučení o právech dítěte v obou právě zmíněných časových prostorách dovolila pouze omezeně aplikovat výsledky.

V r. 2001 dokončil doc. Kovařík svou první studii o Implementaci dětských práv a právního povědomí u dětí. Začal připravovat druhou studii, kterou koncipoval jako opakování prvé a to co do obsahu metodiky a důsledků pro poučení školních dětí v uvedené oblasti. Doc. Kovařík v té době vážně onemocněl. Pro závažnost zjištěných poznatků a pro velký zájem pro pokračování tohoto výzkumu rozhodlo vedení fakulty za souhlasu prof. Meltona jeho pokračování. Tohoto výzkumu se ujala Mgr. Jana Stejskalová a učinila ho předmětem své disertační práce.

Hlavní poznatky první studie přinesly celou řadu nových přístupů a spekter poznání a hlubšího objasnění studované problematiky. Četnost daného souboru umožnila různě definovat skupiny a podskupiny dětí a využít toho při porovnávání výsledků statistickými metodami u různě definovaných faktorů. Již první studie umožnila sestavení výchozího dotazníku v r. 2001 zaměřeného na základní statutární problém: údaje o obecném poznání právní problematiky: co je to zákon, co je to právo, zda a jaká práva si děti přiznávají. Práva a povinnosti dětí a dospělých z pohledu dětí a pojetí „dobrého občana“.

Různost problémů dětí v kontextu s jejich právy se ve výzkumu našich dvou skupin nadále komplikovala. Zvláště když šlo především o nejosobnější situace. Tam také výstupy šetření ukazují přísné až ostré postupy vůči dětem, příliš je nešetřícím. To je ostatně obecně známá skutečnost, která musí být tolerována. To je také jedna z cest, jak úspěšně a přijatelně řešit často složité situace v životě dětí.

K doplnění implementace práv dítěte v životě dětí probíhá nenápadně a pomalu. Významnou roli tady přitom hraje vztah dospělých a citlivost mezi svými blízkými převážně v rodině nebo ve škole. V dalším problémovém okruhu jsou to především přiznání práv na soukromí, vlastní poštu, vlastní kamarády, přednost práce ve škole před prací „za školou“ apod. Ačkoliv tato fáze šetření se někdy dostává do kritické situace, přece jen se zdá, že odpovědi našich dětí jsou proti klinické zkušenosti ve skutečnosti tvrdší, s vyšším napětím mezi rodiči a dětmi a někdy se dostává až do nežádoucí roviny.

Výsledky šetření jsou pro děti celkem příznivé hlavně tam, kde rodiče usměrňují chování svých dětí téměř až do dospělosti, což ovšem není vždy plně žádoucí. Proto je třeba poskytnout další rozvoj řady úkonů, činností, kde významná je jejich svoboda vybírat si kamarády, aktivity bez souhlasu rodičů, což v minulosti bylo bez rodičovského souhlasu nemožné, např. koupě jízdního kola, návštěva u lékaře!!!!

Členění výchozího souboru první a druhé skupiny umožnila vytvářet další skupiny a srovnávat získané výzkumné výsledky, např. mezi třídami, věkem, pohlavím, znalostmi dětí o dětských a lidských právech. Již zde se ukázaly rozdíly mezi jednotlivými podskupinami a to i v čase. Obdobně tomu tak bylo i v dalších základních znalostech zákonů a práv. Další šetření představuje značný rozsah zkoumaných skupin a situací, získaných poznatků nejrůznějšího typu. Rozdíly mezi oběma časovými etapami nepřinášejí takovou rozdílnost, jakou jsme očekávali. Zatímco základní dotazníky první a druhé etapy byly spíše vzájemně shodné a rovněž se příliš statisticky nelišily, druhá jejich část první a druhé výzkumné etapy se odlišovala v neprospěch mladších dětí. Zajímavé – a pozitivně vyzývající, že zvláště v druhé části druhého dotazníku přichází rozlišení s ohledem na věk (zvyšujícím se) a dále pak s celou řadou loajálních odpovědí (vypnutí televize bez souhlasu rodičů, nejít ven, nechávat si číst dopis, možnost vést si deník atd.). Často se tyto situace střídají. To se také projevuje v dotazníku pro rodiče, a to opět v oblasti pozitivních odpovědí.

Již bylo zmíněno, že hlavní determinantou pro přiznání práv dítěte bylo kulturní a sociální prostředí. V něm hrál svůj význam samostatně dotazník, který akcentoval faktory prostředí a jeho příslušných faktorů. Zde však vstupuje toto prostředí do vzájemné interakce jedince (skupiny). Sem možno řadit mnoho situací, které však překračují jejich statistické možnosti. Pracovní dotazník by měl umožňovat, hodnotit různé situace a podmínky ve výstupech do daného prostředí. Mohou zde být velmi silné situace zasahující do práv dítěte (přečtení dopisu dítěte, hry, návštěvy apod., chybí sexuální zneužití, opuštění, týrání).

Součástí disertační práce je zpracování nových metod pedagogického procesu e-learningu. Disertantka zpracovala dvě témata do e-learningového programu Clemsonské univerzity, věnované systému péče o zdraví v České republice. Kurzy byly interaktivní a američtí studenti se aktivně zúčastnili diskusí a testů. Domnívám se, že se jedná o velmi důležitou, moderní, nejposlednější techniku, využívající nejmodernější poznatky. Tento počín disertantky svědčí o její vysoké odbornosti v oblasti techniky a pedagogiky.

ZÁVĚR (doporučení k obhajobě a návrh na udělení PhD. ve vědním oboru..., nedoporučení, resp. přepracování):

Disertační práce Mgr. Jany Stejskalové představuje ve svém celku velmi solidně promyšlený, zpracovaný a prezentovaný výzkumný úkol, který pojednává o několika nejzávažnějších problémech v charakteru, rozsahu, naplňování dětských práv a právního povědomí dětí. Svým zpracováním a podáním i náležitým vyrovnáním se s požadavky kladenými na práva dětí u nás i ve světě. Disertantka dokázala zvládnout i závažný problém, způsobený opožděným předáním výzkumného úkolu při závažném onemocnění původního autora. Práci převzala po seznámení se s dnes již rozsáhlou literaturou, poznatky a praktickými zkušenostmi a postupy. Zde též navázala na svůj vlastní výzkum.

Pro závažnost svých záměrů se nemohla nevyhnout závažnému členění celého výzkumného záměru na celou řadu skupin, podskupin, řadu zjištění a faktů, jež musela utřídit, statisticky zpracovat a matematicky zvládnout. Při zůstávání u svého původního záměru.

Podle oponenta prof. MUDr. Jiřího Dunovského, DrSc. se autorka této práce zhostila výtečně daného úkolu a velmi dobře zvládla náročnost celé disertační práce a její orientace na publikace v odborném recenzovaném tisku.

Na základě tohoto hodnocení doporučuji vřele disertační práci Mgr. Jany Stejskalové k obhajobě.

Místo vypracování a datum: 28. 8.2008 České Budějovice

Podpis:

Oponentský posudok dizertačnej práce Mgr. Jana Stejskalovej :

" Implementace dětských práv a právního vědomí u dětí školního věku a vzdělávací kurz dětských práv formou e - learningu ".

Pad totalitného komunistického režimu umožnil hovoriť otvorene o Všeobecnej deklarácii ľudských právach a tieto potom aj uvádzať do života. Z tejto deklarácie zákonite tiež vychádzali práva detí aj práva ďalších skupín obyvateľstva. Tento proces v postkomunistických štátoch ma svoj rozmer o snahu dohoniť zameškané. Začalo sa hovoriť o právach pacientov, o právach hospitalizovaných detí a pod. Je prirodzené, že i výskumné práce v minulých rokoch a predložená dizertačná práca dokazuje, že i v súčasnosti sa otázka implementácie detských práv a právneho vedomia študuje už u detí školského veku.

Význam predloženej práce vyniká okrem jej aktuálnosti i v náraste celospoločenského násillia a to i voči deťom dospelými i deťmi, rôznych foriem zneužívania detí, včítane sexuálneho a pornografie.

Predložená dizertačná práca napísaná na 108 stranách, plus zoznam použitej literatúry a príloh, po stránke formálnej i obsahovej spĺňa požiadavky dizertačnej práce. Za pozitívnu črtu dizertačnej práce považuje oponent to, že na rozdiel od mnohých dizertačných prác autorka venuje teoretickej časti len 22 strán z celkových 108 strán, takže štyripätiny práce predstavuje výskum. Teoretické kapitoly vlastne zahrňajú len úvod do otázok ľudských a detských práv ako to nazvala autorka.

Vo výskumnej časti autorka definuje cieľ, predkladá hypotéz, podrobne popisuje metodiku, vyhodnocuje výsledky v početných

tabuľkách a grafoch, ktoré intepretuje v diskusii, aby vyustili do stručného záveru.

Za veľký prínos práce považuje oponent konfrontáciu s právnym vedomím detí a analýzy porovnávania postojov rodičov učiteľov.

Povinnosťou oponenta je oponovať a klásť otázky .

1. Odkiaľ pochádza konštatovanie autorky, že 20 storočie je storočím dieťaťa. Nebolo by správnejšie ho charakterizovať ako storočím porušovania ľudských práv, spôsobených dvomi totalitnými ideologiami a ich následkam, alebo storočím veľkých vedeckých objavov a pod.

2. Žijeme v dobe zdôrazňovanie ľudských práv, včítane práv detí a málo hovoríme súčasne o povinnostiach. Hovoríme o právach pacientov, ale už menej alebo málo o povinnostiach pacientov a právach zdravotníkov. To by sa dalo použiť i o určitom deficite povinnosti detí v konfrontácii s ich právami. Nasilie voči učiteľom, spolužiakom deťmi akoby vynucovalo potrebu vždy spájať otázku práv s povinnosťami.

3. Považuje autorka obdobie 4. rokov za dostatočné porovnávať výsledky získané v roku 2001 a v roku 2005 a očakávať nejaké podstatnejšie zmeny ?.

Tieto otázky sú skôr podnetom do diskusie a neznižujú vysokú kvalitu priekopníckej dizertačnej práce, preto doporučujem komisii, aby po úspešnej obhajobe bola menovanej udelená vedecká hodnosť filozofie doktor, PhD.

Bratislava, 17. augusta2008

prof.MUDR.Ladislav Šoltés,DrSc,Dr.h.c.

